

27.08.-09.10.2016

VAIKUS PIN PIMEDUS

Kui me teame, mis oli,
kas me teame, mis tuleb?

If we know, what was,
do we know, what will come?

SILENCE.D DARKNESS

TALLINNA KUNSTIHOONE
TALLINN ART HALL

VAIKUS. PIMEDUS.

Kui me teame, mis oli, kas me teame, mis tuleb?

Sest tulevik on mõistatus, mida lahendama asudes me juba hakkame seda kujundama; ta on mõistatus, mille mõistatamine on mõistmine, et tulevik toimub juba praegu ja varem või hiljem saame me sellest teada, isegi kui me sellest praegu mitte midagi teada ei taha.¹

— Hasso Krull

Mis saab tulevikus? Kuidas ette kujutada seda, mida veel ei ole? Neuroteadlased on jõudnud “ettenägeva aju” (*prospective brain*) mõisteni, mis väidab, et aju oluline funktsioon on kasutada episoodilises mälus hoiustatud informatsiooni tulevikusündmuste kujutlemiseks, simuleerimiseks ja ennustamiseks. Psühholoogid Endel Tulving ja Jüri Allik seovad kronesteesia ehk ajast teadlikkuse, võime räännata mõtteis nii minevikku kui tulevikku inimeseks olemise spetsiifikaga. Isegi enam, Tulving püstitab kronestee tilise kultuuri hüpooteesi, mille järgi peab olema inimesel teadmine ajast ja võime kujutleda tulevikku ning ainult nende põhjal on võimalik muuta keskkonda ja käituda jätkusuutlikult. Inimese aju võime tulevikku ette kujutada lööb sassi aja harjunud minevik-olevik-tulevik lineaarsuse ja lubab tulevikul muuta olevikku.²

Kas ja kuidas see aga reaalselt toimib? Praegused globaalsed natsionalistlikud ja konservatiivsed poliitilised arengud sunnivad tulevikule mõtlema. Kas minevikku saab kasutada ennustamise mudelina? Milliseid märke peaks sel juhul tõlgendama tähenduslikuna? Presidendi valimiste kulg USA-s, riigipöördekatse Türgis, terroriaktid Prantsusmaal ja Belgias, rahvuskonservatiivid Eestis ja Ungaris tunduvad reaalsete ja tõsistest sümpтомite na. Hei, me ju näeme, kuhu see välja jõuab, mida see tähendab?! Kas see ongi see, mida me tahame? Ei ole ju! Aga me ei tee midagi, sest elame tehnoloogia ja meedia vahendatud kestvas olevikus, kus iga tragödia on oodatud ootamatus, täna šokeeriv, ülehomme unustatud. Ettenägev aju on kollektiivselt välja lülitatud, tundub.

Näitus “Vaikus. Pimedus” on kutse körvalpilgule, astuma välja mineviku-oleviku-tuleviku paramatust voolust ja teadvustama, kuidas meie arusaamade ja motivatsioonide suhe laiemale kontekstiga on muutlik ja ebapüsiv. Halastamatult mõjub minevikus tehtud otsustele aja möödumine, mis paljastab toonaste parimate kavatsuste elujõuetuse ja sunnib neid sageli ümber hindama, unustama või mälus moonutama. Seetõttu on ka näitusel “Vaikus. Pimedus” oluline koht mitte fantaasiarikkal ulmel, vaid vastupidi, minevikku tungivatel teostel. Pidevad hüpped ja küünitud ajaloo erinevatesse kihtidesse saavad olevikustatud ja aktualiseeritud nüüdsama kunstiteoses, millele vaataja kaasa elab. Kunstnikke pakutud utoopianägemustel või minevikurefleksioidel on suur potentsiaal saada mudeliks mõnele tulevikustsenaariumile. Pinge on kujutluse ja realsuse vahelises konfliktis: “Tuleviku-uuringutes valitseb püsiv dilemma teadmiste ja soovide-kartuste vahel. Tulevikku vaatamisel on aluseks meie teadmine mineviku ja oleviku kohta.”³

IDEOOOGIA, UTOOPIA JA PERSPEKTIIV

Rahvusvaheline näitus Tallinna Kunstimajas toob kokku üheksa kunstniku tööd, mis rõõgivad ideaalse maailma loodusest ja kujutlusest, aga ka alati paramatust muutusest ja ideoloogilisest läbikukkumisest. Kunstnikke abiga näeme laia lõiget maailmast, nad rõõgivad Ida-Saksa marksism-leninismi lektorite töö kaotamisest pärast Berliini müüri langemist, kunstnikke eetilistest valikutest ja kohandumistest erinevate riigikordade ajal, kapitalistliku ärimessiaotsingute test, animistlikust utoopiast Aafrikas ja kapitalistliku Utopia teostumisest Tallinna eeslinnas, esivanemate

geenide edasikandmise mustrist ja romantilise narratiivi arenguvõimalustest.

Kui seame endale eesmärgiks näha tulevikku, on küsimus ka kujutlusvõime piirides ja töörežiimis. Tulevikust mõtlemiseks on köige sage dasemad metafoorid nägemisega seotud: tulevik on meie ees ja enne selleni joudmist peaks meie silmadele avanema selge panoraam. Nägemine on siin kui selgeks saamise analoog ja ette kujutamine on võime kujutluses luua pilti sellest, mida veel ei ole. Samas toimib endiselt süsteem, kus mälu kontrollib minevikule tuginedes, kas see pilt on töenäoline ja ettekujutus on realistik. Unistamine on sügavalt ideoloogiline toiming, mis toob välja diskursuse, milles mõtleme.

Sii saab oluliseks kunsti sotsiaalne funktsioon, kunst kui mälu ja interpersonaalse realsuse vahendaja. Kunst ja laiemalt visuaalkultuur, kirjandus, ideoloogilised narratiivid annavad pidevalt materjali, millele oma visioonides toetuda, mõnes mõttess vormib kultuur ka tulevikunägemuse standardit, tüüpilist ettekujutust. Kultuuris püsiva vormi saanud ettekujutus on nagu ankur või majakas, mis hakkab vormima nende nägemust, kelle fantaasia koht on tühi. “Me elame ajal, kus meie võime ette kujutada tegelikult on manipuleeritud,” leiab kunstnik Marko Mäetamm Dirk Hoyeri kunstnikke ja utoopia suhteid avavas intervjuufilmis “(Ap)Art” (2015). “Me oleme programmeeritud seda ette kujutama, mida soovitakse või millised on suurkorporatsioonide huvid. Meie kujutlusvõime ja fantaasia liigub pigem koomale kui avaramale, mul on selline tunne.”

Kuidas siis kujutada ette tulevikku? Paratamatult saab ka siin kulunud ja igapäevases tarvituses sisu kaotanud utoopia mõistest keskne kujund. Tulevikust mõtlemine on väga loominguline tegevus. Püüe ette kujutada seda, mida veel ei ole, on sarnane kunstniku loomingulise tööga, milles ta puastab välja ühe kujundi, jätab ära ebaolulise, ja kõik, mida suudame oma tulevikupilti panna, ongi kõige tähtsam ja tähindust loovam. Vaade tulevikku on aga alati tsentraalperspektiivist, ühe inimese nägemus oma vaatepunktist.

Miks on näituse nimi siiski pigem suletust ja ahtrust sisendav “Vaikus. Pimedus”, kui inimesel on võime oma peas räännata tulevikku, on parim tahe kujundada sotsiaalseid utoopiaid ja nende poole liikuda, kui on teadmine ja valmisolek õppida minevikust ja teha tuleviku jaoks parimaid otsuseid? Dirk Hoyer küsitleb oma filmis Eesti kunstnikke sotsiaalsete alternatiivid ja võimalike tulevikuarengute kohta. See on täiesti loogiline samm – kes muu kui sotsiaalselt tundliku närviga ja olusid avara pilguga analüüsiv kunstnik saab olla oraakel, kes näeb võimalusi kursi muutmiseks, kes pakuks alternatiive senisele kastis mõtlemisele, õpitud abitusele. Kui järg jõuab küsimuseni, milline utoopiline visioon neid inspireerib, tabab intervjuueritavaid nõutus, mida autor režiiga veelgi rõhutab. Vaade tulevikku ei anna ennast nii kergesti kätte. Teadmine reaalsetest oludest, päevapolitiikast, globaalsest majandusest teeb kunstnikke keele raskeks, et mitte rääkida Thomas More’i kombel uest ideaalilähedasest sotsiaalsetest elukorraldusest või sotsrealistide päikeseküllasest ilusast tulevikust, mis juba on käes. Võib-olla on tuleviku kontseptsioon ainult pettus ja kuna seda ei tule, ei ole võimalik seda ka kujutleda? Või seda ei tule, kuna ei ole võimalik ette kujutada? Elame kestvas olevikus ja meie ees ei laiu helge panoraam, vaid vaikus ja pimedus.

1 Hasso Krull. Möista, mõista, mis see on? – Vikerkaar, oktoober, 2010. <http://www.vikerkaar.ee/archives/12380>

2 Endel Tulving. Mälu. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2007, lk 279.

3 Krista Loogma. Tuleviku-uuringud ja stsenaariumimeetod. – Akadeemia, nr 3, 1997, lk 548

SILENCE. DARKNESS.

If we know what was, do we know what is coming?

The future is a riddle, and by starting to solve it we begin to shape it; trying to solve this riddle is understanding that the future is already happening and sooner or later we will find out about it, even if right now we do not want to know anything about it.¹

— Hasso Krull

What will happen in the future? How to imagine what has not yet come into being? Neuroscientists have come up with the concept of the “prospective brain”, which explains that an important function of the brain is to use the information that is stored in episodic memory to imagine, simulate and predict future events. The psychologists Endel Tulving and Jüri Allik associate chronesthesia – the awareness of time and the ability to travel to the past and the future in your thoughts – with the uniqueness of being human. Furthermore, Tulving proposes the chronesthetic culture hypothesis, according to which humans must be aware of time and able to imagine the future, as only on the basis of this can they change their environment and act sustainably. The ability of the human brain to imagine the future messes with the familiar past-present-future linearity and allows for the future to change the present.²

But does this actually work and how? The current global nationalist and conservative political developments force us to think about the future. Can the past be used as a model for predicting the future? If so, what signs should be seen as meaningful? The US presidential elections, the attempted coup d'état in Turkey, the acts of terrorism in France and Belgium, the national conservatives in Estonia and Hungary – all of these seem to be real and serious symptoms. Hey, we can see where this is going, what is happening?! Is this what we really want? It is not, is it? But we are not doing anything about it because we live in a perpetual present that is relayed to us by technology and the media, where every tragedy is unexpected, yet unsurprising; shocking today, forgotten the day after tomorrow. The prospective brain has been collectively shut down, it seems.

The exhibition *Silence. Darkness* is an invitation to look at things from another angle, to step outside the inevitable past-present-future flow and acknowledge that the relationship between our notions and motivations and the wider context is changing and unstable. The passing of time has a ruthless effect on our past decisions, it exposes the unviability of our previous best intentions and forces us to re-evaluate, forget or distort them in our memories. For this reason, the works that *Silence. Darkness* centres on are not fantastical either; on the contrary, they delve into history. When visitors leap and reach into different layers of history, these continued excursions become the present and are actualised in the artworks that they are seeing at that very moment. The utopian visions and reflections on the past that the artists propose have great potential to become a model for some scenario of the future. The tension lies in the conflict between imagination and reality: “In researching the future, there is a constant dilemma between knowledge and hopes and fears. Our knowledge of the past and the present is the basis for looking into the future.”³

IDEOLOGY, UTOPIA AND PERSPECTIVE

This international exhibition in Tallinn Art Hall brings together the works of nine artists, whose topics include hoping for and imagining an ideal world, but also forever-inevitable change and ideological failure. The artists provide us with a cross section of the world, they discuss how East-German Marxism-Leninism lecturers were made redundant after the fall of the Berlin Wall,

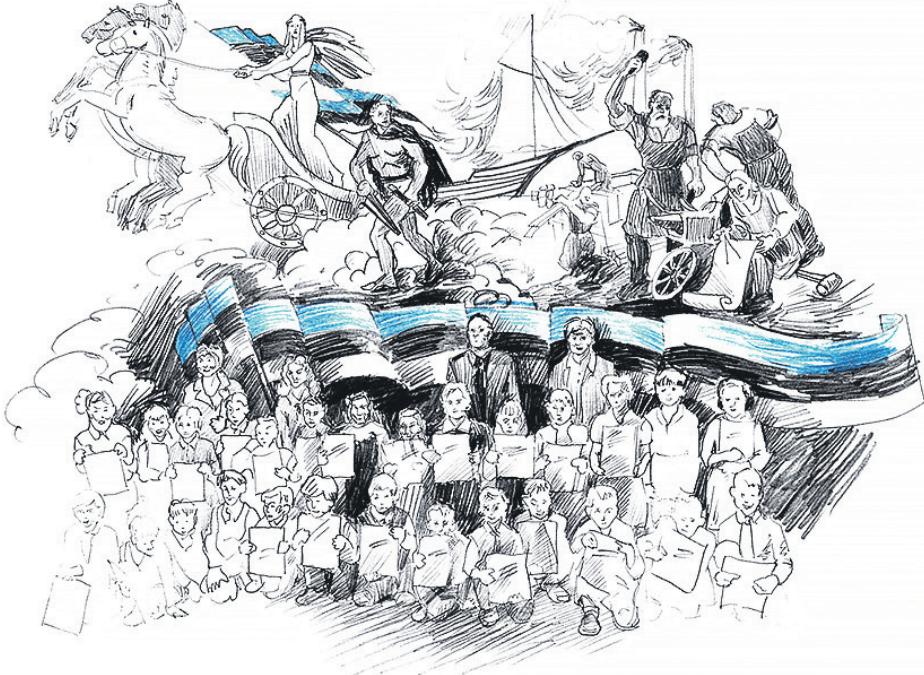
how artists make ethical choices and adapt under different rulers, the search for a capitalist business messiah, the animistic utopia in Africa and the realisation of a capitalist Utopia in a Tallinn suburb, the pattern of passing on the genes of ancestors and the potential developments of the romantic narrative. If our goal is to see into the future, then it is also a question of the limits of our imagination and our modus operandi. Thinking of the future is most often described by metaphors related to sight: the future is ahead of us and before arriving at it, we should be treated to a sight of a clear panorama. In this case, seeing is an analogy for things becoming clear and imagination is the ability to form a mental image of something that does not yet exist. The system, whereby our memory relies on the past to check whether a vision is likely and what we imagine is realistic, is still functioning throughout all of this. Dreaming is a deeply ideological process, which brings out the discourse in which we think.

The social function of art is important here, art as a conveyor of memory and interpersonal reality. Art and visual culture in general, literature, and ideological narratives constantly provide us with material on which to draw in our visions. In a sense, culture also determines the standard vision of the future, its typical imaginary form, which is like an anchor or a lighthouse that starts to shape the vision of those whose fantasies are blank. “We live in a time when our capacity for imagination is actually manipulated”, the artist Marko Mäetamm observes in Dirk Hoyer’s interview film (*Ap*)Art (2015), which examines the relationship between artists and utopias. “We are programmed to imagine what they want us to or what is in the interests of big business. I feel our imagination and fantasy is becoming more constrained, rather than broader.”

How then to imagine the future? Inevitably, the concept of an utopia, which has suffered from overuse and loss of meaning in everyday conversations, is central also to this. Thinking about the future is a very creative process. Attempting to picture something that does not yet exist is similar to an artist’s creative work, in which they single out an image and do away with everything that is unimportant – everything that we can include in our mental image of the future is precisely what is the most important and creates meaning. A look into the future is always from central perspective, it is the vision of a single person from their own viewpoint.

Still, why is the exhibition titled *Silence. Darkness*, which tends to evoke closeness and scarcity, if humans have the ability to travel to the future in their minds, and the best intention to devise social utopias and move towards them; if there is knowledge and a readiness to learn from the past and make the best decisions for the future? In his film, Dirk Hoyer asks Estonian artists about social alternatives and potential future developments. This makes complete sense – who else than artists, who are sensitive to social conditions and informed in their analysis of them, could be oracles who see opportunities to change course and think outside the box in order to offer alternatives to the current state of learned helplessness? When the interviewees are asked what kind of an utopian vision they are inspired by, they are at a loss for words and the film also emphasises this. Looking into the future does not come easily. Their knowledge of actual circumstances, current politics and the global economy weighs heavily on them and they hesitate to talk, like Thomas More did, about a new way of life that is socially close to ideal or about a socialist realist nice sunny future that is already here. Perhaps the whole concept of the future is merely a scam and because it will never arrive, it is also impossible to imagine it? Or it will never arrive, precisely because it is impossible to imagine? We live in a perpetual present and we are not facing a bright panorama, but silence and darkness instead.

- 1 Hasso Krull. “Mõista, mõista, mis see on?” – *Vikerkaar*, October, 2010. <http://www.vikerkaar.ee/archives/12380>
- 2 Endel Tulving. *Mälu*. Tartu: University of Tartu Press, 2007, p 279.
- 3 Krista Loogma. “Tuleviku-uuringud ja stsenaariumimeetod.” – *Akadeemia*, No. 3, 1997, p 548

KRISTINA NORMAN

Pidulikud ruumid Festive Spaces

Ühekanali video heliga
Single-channel video with sound
30 min
2016

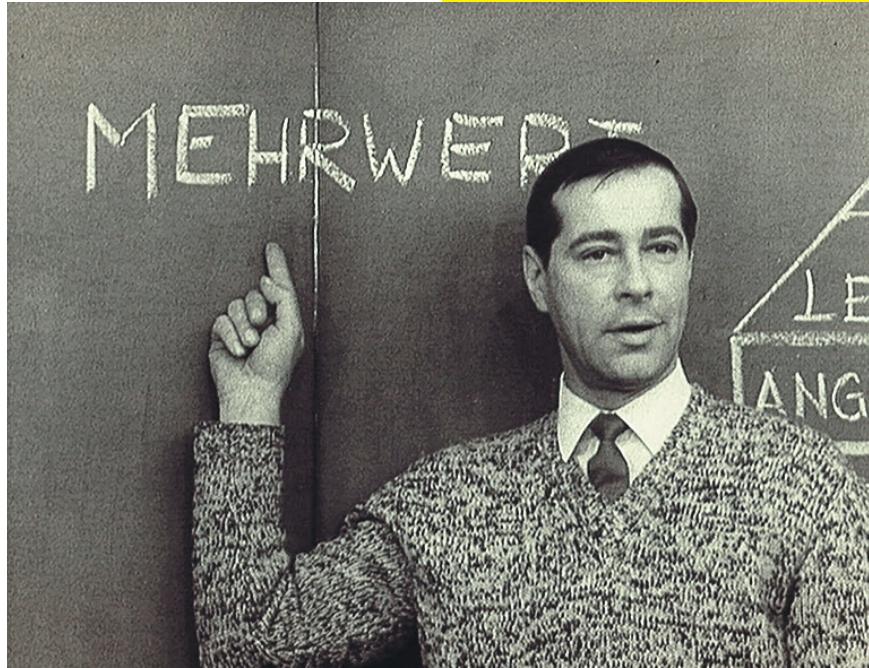
Kunstniku loal
Courtesy of the artist

Kunstnik ja dokumentalist Kristina Normani põhihuvi on seotud ideoloogia ja mäluga ning oma mahukamates teostes toob ta kulturiarheoloogina esile eriti monumentidega seotud võimusuheteid. Normani uusim töö "Pidulikud ruumid" põhineb eelmisel aastal SAAL Biennaali jaoks lavastatud ekskursioonil Maarjamäe lossi Evald Okase maalitud pannooga saali. Filmis esitab ta aga laiemale küsimuse ideoloogiliselt laetud ruumide kohta, nende tootmise, ligipääsetavuse ja eelkõige tähenduse muutlikkuse kohta ajas.

"Pidulikud ruumid" koondab erinevate generatsioonide ruumi loomise ja kasutamise kogemust, samas ka jälgides, kuidas see protsess on alati vastastikune. Ruumid vormivad kasutajaid samavõrra kui kunstnikud kujundavad keskkondi, ühtlasi alluvad need kõik riigikorra muutustele. Näeme vene koole Tallinnas, Riigikogu tseremooniaruumi, revolutsiooni ja ajaloo, rahvaste sõpruse ja Eesti ajaloomuuseumi. Lisaks teose dokumentaalse aineese kriitilisele käsitlusel pakub Norman loova kunstnikuna välja ka potentsiaalse tulevikustsenariumi, kuidas ideoloogiliselt allumatu ruum taltsutatakse.

The artist and documentalist Kristina Norman is mainly interested in ideology and memory – in her more voluminous work, she acts as a cultural archeologist who in particular highlights the power relations concerning monuments. Norman's latest work *Festive Spaces* is based on an excursion she directed during last year's SAAL Biennaal to the hall in Maarjamäe Castle that features a mural painted by Evald Okas. In the film, however, she raises a wider question about ideologically charged spaces, about their production, accessibility and, above all, the changing of their meaning over time.

Festive Spaces brings together the experiences of different generations in creating spaces and using them, while also observing how the process is always mutual. The spaces shape their users just as much as the artists form their environments, but at the same time, everything is subjugated to changes in the ruling order. We see Russian schools in Tallinn, the ceremonial hall of the Riigikogu, and the museum of the revolution and history, the fraternity of peoples and Estonian history. Since Norman is a creative artist, the work not only provides a critical treatment of the documented material, but also a potential future scenario for taming an ideologically disobedient space.

PHIL COLLINS

marxism täna (proloog)
marxism today (prologue)

Ühekanali HD video, heliga
Single-channel HD video with sound
35 min
2010

Shady Lane Productions'i (Berliin) loal
Courtesy of Shady Lane Productions, Berlin

Filmitegija ja kunstnik, 2006. aasta Turner Prize'i nominent Phil Collins töötab enamasti "Teisestatud" kultuuri- ja sotsiaalsete gruppidega üle maailma. Teda huvitavad piir- olukorrad, kus kohtuvad erinevad kultuurid ja praktikad nagu diskomaraton Palestiinas, Briti ansambl The Smiths fännid Türjis, antifašistlikud skinheadid Malaisias. Samuti huvitub ta meedia ja meebleahutuse äärepealsetest aladest nagu teleturg, *reality-show*'d ja karaoke. Collinsi meetod on empaatiline lähivaade, *close-up*, ja tema vahend on enamasti kaamera, nii fotos kui videos.

"marxism täna (prologue)" fokuseerib ühele poliitilisele sündmusele, Berliini müüri langemisele, ja selle täielikult elu muutvale mõjule marksismi-leninismi õppejõudude seas endisel Ida-Saksamaal. Ehkki Saksamaa ühendamine puudutas laiemalt kõiki, on just ideoloogilise aine õpetajad need, kelle elukutse, progressiusust mõjutatud tulevikunägemused ja kõik senised pingutused varisesid hetkega põrnu. Ekraanil näeme kolme inimest, kelle empaatiline ja kaasakiskuv lugu paneb mõistma elus tehtavate valikute suhtelisust.

The work of filmmaker and artist Phil Collins, who was nominated for the Turner Prize in 2006, mostly concerns "Othered" cultural and social groups all over the world. He is interested in limit situations where various cultures and practices meet, such as a disco marathon in Palestine, The Smiths fans in Turkey and anti-fascist skinheads in Malaysia. He also has a fascination with peripheral areas of media and entertainment, like teleshopping, reality television and karaoke. Collins's method is the empathetic close-up and his usual tool is the camera, for photography as well as video.

marxism today (prologue) focuses on a particular political event – the fall of the Berlin Wall – and on the completely life-changing effect it had on Marxism-Leninism lecturers in the former East-Germany. Although the German reunification had a wider impact on us all, the teachers of ideological subjects were those whose professions, visions of future progress and efforts up to then instantly turned to dust. On the screen, we see three people whose empathetic and captivating story makes us understand how life decisions can be relative.

Phil Collins (sünd 1970 Suurbritannias) elab ja töötab Berliinis ja Wuppertalis
Phil Collins (b. 1970, UK) lives and works in Berlin and Wuppertal

ANDRES TALI

**Pastoraalne pastišš
Pastoral Pastiche**

**6 digitrükki ekraanikangal
6 digital prints on screen fabric
300 x 200 cm
2006**

Eesti Kunstimuuseumi loal
Courtesy of the Estonian Art Museum

Andres Tali töötab oma graafika-, installatsiooni- ja fotoloomingus eksistentsiaalseid küsimusi, kasutades poeetilisi ning romantilisi kujundeid nagu armastus-viha, elu-surm, tõus-häving. Tema "Pastoraalne pastišš" töötab vaataja kujutlusvõime ja selle ootamatu automaatsusega. Kuuel kinoekraani meenutaval alusel on kuue erineva stseeni napp kirjeldus. Ometi käivitavad need lühikesed olustiku- ja maastiku kirjelduste fragmendid vaataja kujutluses detailseid ja täiesti reaalsetena tunduvaid kujutuspilte. Tundub, nagu vaataksime maali või filmi, mis algab nii helgelt ja muutub samm-sammult üha süngemaks. Andres Tali ütleb: "Mind alati huvitanud totalitaarse mõttelaadi mõju eesti kunstile 1930.–40. aastatel. Peas kummitab ühtepuhku üks Eesti televisoionist aastate eest nähtud katkend õhukaitse õppefilmist ning fotod eestiaegsetest spordipidustustest ning rahvantsudest. Kujundikeel on vapustavalt sarnane tolleaegsete Vene ning Saksa propaganda filmidega. ... Mind on alati huvitanud, kuidas käituvald inimesed erinevates piirsituatsioonides. Oluline on see, et kõik on juba ette määratud... Midagi ei ole võimalik muuta. Sündmused rulluvad iseenesest ning osavõtjad on vaid statistid selles mängus."¹

In his graphic work, installation art and photography, Andres Tali raises existential questions through the use of poetic and romantic images such as love-hate, life-death, rise-fall. His *Pastoral Pastiche* utilises the viewer's imagination and its unexpected automaticity. There are six screens that resemble those you would find in a cinema, displaying brief descriptions of six different scenes. Even though these fragments that describe settings and landscapes are short, they conjure up mental pictures in the viewer's imagination that are detailed and seem completely real. It is as if we were looking at a painting or a film that starts off so pleasantly, but gradually becomes darker. Andres Tali says, "I have always been interested in the effect of the totalitarian mindset on Estonian art in the 1930s and 1940s. A clip from an air defense instructional film that I saw on Estonian television years ago is often stuck in my head, as are photos of sporting events and folk dances from the time of the first republic. Their imagery is astonishingly similar to Russian and German propaganda films of the time. ... I have always been fascinated by people's behaviour in different limit situations. It is important to know that everything is already predestined. ... Nothing can be changed. Events will unfold by themselves and the participants in this game can only be extras."²

- 1 Andres Tali. Andres Tali sõnavöött ettekannete päeval. Kirja pandud mälu järgi, seega absoluutne töde. – Moraalsed valikud. Lisandusi eesti kunstiloole. Koostaja Johannes Saar. Tallinn: Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus, 2006, lk 54.
- 2 Andres Tali. Andres Tali sõnavöött ettekannete päeval. Kirja pandud mälu järgi, seega absoluutne töde. – Moraalsed valikud. Lisandusi eesti kunstiloole. Edited by Johannes Saar. Tallinn: Centre for Contemporary Arts Estonia, 2006, p 54.

PASTORAL PASTICHE

1.

Landscape in the painting. Horizon has curved.

Heavy clouds in the sky, pregnant with rain.

The sun has just risen.

Treetops seem to move a bit.

There is a farm, river, meadow, forest, which reaches to the horizon. Much is still hidden from the rising sun. Meadow wrapped in fog. Cows asleep.

It's time to make hay.

– Oh, how heavy is sleep, how pretty the world! –

4.

Community all in the painting.

A lorry in front of it, a few men in the bed of the lorry

A man in uniform reading aloud from a paper. A poster on the wall.

Men and women have gathered.

Some men have rucksacks.

The mood is elated. The square is dusty; it's hot.

The driver in a hurry, glancing at his watch.

A woman watches from a distance.

Motorbike leaning against the wall.

– Oh, how sublime is truth, how great the power! –

2.

A meadow in the painting.

A man standing on the carriage. He will soon grab the fork.

The skin of horses glistening in the sun.

A young woman watching him. Holding a bucket.

Her glance lowered.

Any moment she is going to offer him water.

The woman is wearing a headscarf.

Men approaching along the road.

The sky is deep blue.

– Oh, how stifling is the day, how sublime the work! –

5.

A field in the painting.

Men digging, all in similar uniforms.

One of them has cast off his jacket.

His back glistens with sweat.

The trench snakes to the horizon. Crops have been trampled.

Two men sitting and smoking.

One says something, the other laughs.

Cars in the distance.

Expectancy in the air.

– Oh, how great is brotherhood, how strong the will! –

3.

A hill with swings in the painting. It is evening, getting darker.

Men and women standing apart.

A group of men in the foreground, one of them holding an accordion.

Men's mouths are open as if talking.

Some children running among adults.

It will be dark soon.

Bonfire in the distance.

Everything waiting and budding.

The music starts soon.

– Oh, how warm is the night, how sweet the world! –

6.

A field in the painting.

The sky is low and gloomy.

The soil tilled.

Traces of heavy machines.

Leafless forest further away.

It's slightly frosty.

It's going to snow soon.

– Oh, how cold is the world, how bitter death! –

KENNEDY BROWNE

Mitme müüt ühes The Myth of the Many in the One

Ühekanali HD video heliga
Single-channel HD video with sound
19 min
2012

Kunstnike loal
Courtesy of the artists

KENNEDY BROWNE

Imeaastad The Wonder Years

Installatsioon
Installation
2013

Kunstnike loal
Courtesy of the artists

Kennedy Browne'i moodustavad 2005. aastast koos töötavad Gareth Kennedy (sünd 1979) ja Sarah Browne (sünd 1981). Kennedy Browne elab ja töötab Dublinis. Kennedy Browne comprises of Gareth Kennedy (b. 1979) and Sarah Browne (b. 1981), who have been working together since 2005. Kennedy Browne lives and works in Dublin. kennedybrowne.com

Kunstniketandem Kennedy Browne huvitub oma videotes ja installatsioonides majanduse ja kultuuri sõlmkohtadest. "Mitme müüt ühes" tugineb ulatuslikule uurimistööl, mida kunstnikud tegid kaasaegseid ärigeneust biograafiaid lugedes. Kennedy Browne püüab dekonstrueerida tehnoloogilise ja kapitalistliku progressi juhi müüti 20. sajandi Lääne kultuuris. Teos sulatab kokku oluliste finantsheerooste lapsepõlve lood ja toob esile, millise lootusrikkusega nii kirjutajad kui lugejad otsivad tulevikku ennustavaid märke, saamaks kinnitust tehnoloogilise messia ettemääratud saatusest. Kummalisel kombel hakkavad täiesti tavapärased käitumismustrid ja poispõlve huvid tagasi vaadates tunduma prohvetlikeid. Töö keskmes ongi saatuse ja ettemääratuse mõiste, kuid humanistliku usuliidri asemel otsime seekord uut Bob Noyce'i, Steve Jobsi või Bill Gatesi.

"Imeaastad" on filmis nähtava imelapse koondkuju jaoks oluliste esemete kogum. Väljapandud asjade hulgas on Bob Noyce'i purilennuk 1937. aastast, Dave Packardi torupomm ja Bill Hewletti vasksest uksenupust granaat (1923 ja 1924), Bill Gatesi kiikhobu (1956), Mark Zuckerberg'i *bar mitzva' valgusmõök* (1997). Need lapsepõlveesemed on rekonstruktioonid, mis toovad kokku muuseumiliku retrospektiivse aja ja video evangeeliumi ettekuulutava olustiku.

The videos and installations of the artist duo Kennedy Browne examine the interconnections between economy and culture. *The Myth of the Many in the One* is based on their extensive research into the biographies of contemporary business geniuses. Kennedy Browne attempts to deconstruct the myth of the leader of technological and capitalist progress in 20th century Western culture. The piece fuses together the childhood stories of important financial heroes and highlights the hopeful way in which the writers as well as the readers search for promising signs that would predict the future and in some way confirm that the child was destined to become a technological messiah. Curiously, a childhood's completely normal behavioural patterns and interests begin to seem prophetic in hindsight. At the centre of this work is the concept of destiny and predestination, but instead of a humanist religious leader we are looking for the next Bob Noyce, Steve Jobs or Bill Gates.

The Wonder Years is a collection of items that are important to the boy in the film, who is an amalgam of child prodigies. The objects on display include Bob Noyce's glider from 1937, Dave Packard's pipe bomb and Bill Hewlett's brass doorknob grenade (1923 and 1924), Bill Gates's rocking horse (1956) and Mark Zuckerberg's *bar mitzvah lightsaber* (1997). These childhood items are reconstructions that bring together a museum-like retrospective temporality and the evangelically foreshadowing setting of the video.

"After supper they bestow one hour in play. There they exercise themselves in music, or else in honest and wholesome communication" p58

ANNA ŠKODENKO

Idealistlik
Idealistic

Õli pleksiklaasil, atsetoonträkk
Oil on acrylic glass, acetone transfer
100 x 200 cm
2009, 2016

Kunstniku loal
Courtesy of the artist

Maalikunstnik Anna Škodenko võttis oma seeria lähtepunktiks idealistliku ühiskonnavisiooni Thomas More'i "Utopiast" (1516), millele leiab kujundliku vaste hoopis Tallinna lähedalt uuest eliitelamurajoonist, Kakumäe poolsaarelt. Selles aastatuhandevahetuse järgses uhkete majadega asumis kehtivad samuti ranged ühiselureeglid nagu Utopiaski, kuid need pole kantud mitte sotsialistlikust võrdsuse ideaalist, vaid kapitalistlikust pragmaatilisusest. Elukeskkond peab toetama teatud elustandardit, naabri kaheldavad otsused ei tohi alla tömmata tänavा kinnisvara värtust.

Nii nagu utoopiate ideaalühiskonnad on ühe inimese nägu, ühetaolised ja võrdsed, on ka Anna Škodenko paljundanud ennast erinevatesse stseenidesse tänaval jalutama, massiliselt randa puhkama või kirjutuslaua taha õppima. Ühe inimese vahel valitseb ainult üksmeel, puuduvad konfliktid ja ... ootamatult ka vabadus. Škodenko maalides saadab meeldivat klassikalist süzeed kummaline nukrus või ärevus, maalilaadis võib aimata sotsalistlikku realisti võtteid. Mis omakorda juhib mötted hoopis teistsuguse kontrollisüsteemiga düsfunktionalsetesse utoopiasse nagu Georg Orwell'i "1984" või realsed ajaloolised diktatuurirežiimid.

The starting point for this series by painter Anna Škodenko was the idealistic vision of society that is found in Thomas More's *Utopia* (1516). Škodenko finds a place that matches the description of the island of Utopia instead in a new elite residential area near Tallinn, in the Kakumäe Peninsula. Like Utopia, this subdistrict of posh 21st century houses also has strict communal rules, but these are not born of the ideal of social equality, but instead of capitalist pragmatism. This human environment needs to support a certain standard of living, the questionable decisions of your neighbours must not reduce the value of the street's real estate.

Just as utopian ideal societies have the look of one individual and are homogeneous and equal, Anna Škodenko as well has copied herself into different scenes: she takes a walk on the street, rests on the beach and sits behind her desk en masse. Among a single person, there can only be agreement, there is a lack of conflict and... unexpectedly, of freedom as well. In Škodenko's paintings, a pleasant classic storyline is accompanied by a strange sadness or anxiety. There are hints of socialist realism in the painting style, which in turn brings to mind dysfunctional utopias of a wholly different kind of system of control, like George Orwell's *1984* or actual historical dictatorial regimes.

NEÏL BELOUFA

Kempinski

Ühekanali video heliga
Single-channel video with sound
14 min
2007

LIMA loal
Courtesy of LIMA

“Kempinski” on Prantsuse-Alžeeria päritolu kunstniku Neïl Beloufa üks varasematest videotest. Ta näitab selles müstilist ja animistlikku paika, kus inimesed ilmuvad pimedusest ja räägivad halogenlambi valgel maagilisi sündmusi ja suhteid täis maailmast. Näeme ja kuuleme harilikke Mali inimesi kujutamas ette, milline maailm võiks meid ees oodata tulevikus, aga kõnelemas sellest nii, nagu oleks tulevik juba käes. Utoopilistele kujutustele omaselt toovad kõnelejad esile ainult olulisima ja puhostavad välja selle, mis on nende jaoks töeliselt tähtis. Kempinski elanike ilm on muretu ja kerge, tähtsad on sotsiaalsed suhted, poesia ja eksistentsi vaimne põhjendus. Video segab realsust ja fiktsiooni, vaataja eelarvamus ja stereotüüp kaasaegsest Aafrikast ja võimalikest realistlikest tulevikuprognosidest.

Kempinski is an early video of French-Algerian artist Neïl Beloufa. He shows us a mystical and animistic place where people emerge out of the darkness into the light of a halogen lamp to talk about a world that is full of magical events and relationships. We see and hear ordinary Malians imagining what kind of a world could await us in the future, but they talk about it as if that future is already here. As is typical of utopian visions, the speakers single out only what is really important to them and do away with the rest. Life in Kempinski is carefree and easy, important aspects are social relationships, poeticness and finding a spiritual justification for existence. The video blends together reality and fiction as well as the prejudices and stereotypes about contemporary Africa and potential realistic prognoses about the future.

ANU TEHVER

**Koeproovid
Tissue Samples**

**Siiditrükk käsitsi kootud pinnal
Silkscreen on hand-knitted surface
64 x 81 cm
2016**

Kunstniku loal
Courtesy of the artist

Fotokunstnik Anu Tehver "Koeproovid" toetub mälestusele vanaemast, kõige kättesaadavamale ja isiklikumale võimalusele, kuidas küünitada minevikku. Ta ütleb: "Minu vanaema suri enam kui 20 aastat tagasi. Seetõttu on minu mälestused temast udused ja kauged. Ometi tunnen ma temaga väga tugevat sidet. Meil on suur väline sarnasus, millele tuginedes pean meid ka olemuselt samasuguseks." Aja jooksul aga mälestused ja kujutluspildid muutuvad, tuhmuvad ja segunevad.

"Koeproovid" koosneb kolmest pildist. Käsitsi kootud pindadele on siiditrükina kantud kunstniku vanaema portree. Kuid seeria teine pilt on ühe korra üles harutatud ja uesti kootud ning kolmas pilt kaks korda üles harutatud ja uesti kootud. Selge naise portree, mida on lihtne seostada fotoesteetika, soengu ja röivaste järgi minevikuga, kust me tuleme, muutub iga generatsiooniga abstraktsemaks. Kuni taandub silmapiiri taha kaduvaks veteväljaks.

In her work *Tissue Samples*, the photo artist Anu Tehver draws on her memory of her grandmother, the most accessible and personal possibility to reach into the past. She says, "My grandmother died more than 20 years ago. Because of this, my memories of her are hazy and distant. Nevertheless, I feel a very strong connection to her. We have a striking physical resemblance, so on the basis of this I consider us to be similar by nature too." Over time though, memories and mental pictures change, fade and blend.

Tissue Samples consists of three pictures. A portrait of the artist's grandmother has been silkscreen printed on the hand-knitted surfaces. However, the second picture in the series has been unwoven once and knitted again, and the third picture has been unwoven and reknitted twice. The clear portrait of the woman – which, based on the aesthetic of the photography, the haircut and the clothing, can easily be linked to the past where we come from – becomes more abstract with every generation, until it deteriorates into an expanse of water, disappearing beyond the horizon.

JAANA KOKKO

**Mis seal on näha?
What There Is to See?**

**Ühekanali HD video heliga
Single channel HD video with sound
24 min
2016**

Kunstniku loal
Courtesy of the artist

Jaana Kokko on Helsinki Aalto ülikooli doktorant, kes analüüsib oma videotest ja fotodes, kuidas keel ja kujutised loovad meie ettekujutust maailmast. Filmi "Mis on seal näha?" keskmes on pimedate näitetrupp, kes vahendavad meile oma ettekujutust maaestikust, maaestikumaalist, eksootikast ja tundmatusest.

Esseelikus filmis segunevad dokumentaalsed intervjuud etenduse katketega, ilukirjanduslikud tekstsitsaadiid muusikalise improvisatsiooni ja kultuuriteaduslike analüüsidega. Kokko põimib erinevad ajastud ja häaled üheks tervikuks, mis esindab meie maailma. Ei tohi aga unustada, et see on allegooriline ja mõistuköneline võrdpilt. Kunstnik paljastab poeetiliselt erinevaid lähtepunkte, kust on võinud alguse saada meie igapäevases elus nii kriitikavabalt pruugitavad tähendused ja kujutlused.

Jaana Kokko is a doctoral student at Aalto University in Helsinki, who in her videos and photos analyses how language and images form our idea of the world. At the centre of the film *What There Is to See?* is a theatre company of blind people who convey to us how they conceive the landscape, the landscape painting, the exotic and the unknown.

This essay film mixes documentary interviews with excerpts from a play, and literary quotations with musical improvisation and cultural analyses. Kokko interweaves different periods and voices into a single whole that represents our world. However, it should be kept in mind that this is an allegorical simile – Kokko poetically exposes different starting points from which the meanings and images that we use every day without question may have originated.

HOLGER LOODUS

Kolm stsenariumi koos igavesti langeva lumega
Three Scenarios with Eternally Falling Snow

Õli lõuendil, pleksiklaas, laserlõige,
vask, valgus
Oil on canvas, acrylic glass, laser cut,
copper, light
38 x 50 cm
2016

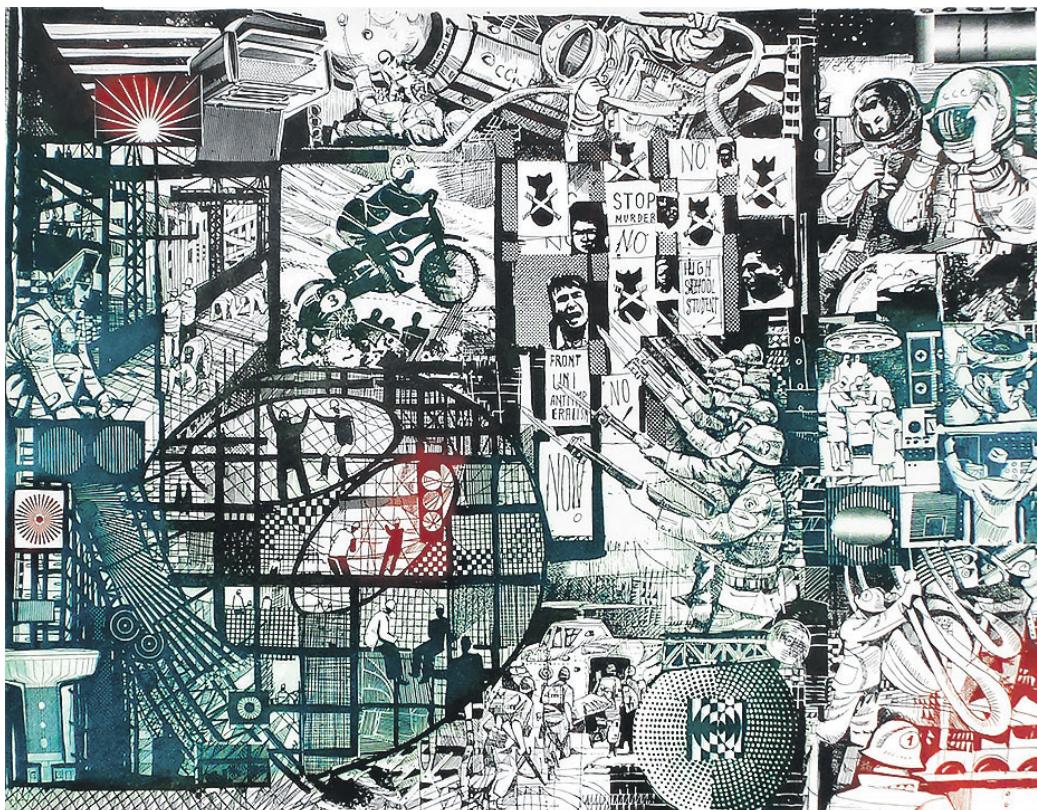
Kunstniku loal
Courtesy of the artist

Maalikunstnik Holger Loodus lähtub oma stseenides sageli 20. sajandi keskpaiga filmi- ja fotoesteetikast, samuti graafilisest disainist ja maagilisest realistist. Teemade mõttes jätab ta alati vaatajale vabad käed ja võimaluse oma tähendus pilti sisse lugeda. Selleks hoolitseb Loodus, et tema kujutatud stseenid oleksid piisaval määral kummastavad, ebatavalised ja mitte väga otseoid järeldusi võimaldavad.

Holger Looduse maalid ja maali-installatsioonid on jutustavad lavastused. "Kolm stsenariumi koos igavesti langeva lumega" koosneb seitsmest väiksemast kujutisest, mis on paigutatud viisil, et moodustavad kolm kolmest pildist koosnevad lugu. Lähtepunkiks on kaader David Leani filmist "The Passionate Friends" (1949). Kui iga stsenariumi alguskaader on tänu filmi- ja televisoonistandarditele, muinasjutu narratiivimodelitele ja elukogemusele enam kui üheselt mõistetav, siis teema arendus ja kulminatsioon pakuvad märksa abstraktsemaid kujundeid. Narratiivid aga peatab ajas valgusinstallatsioonist tekkiv taevavölv igavesse lumesajuga.

The scenes of painter Holger Loodus are often derived from the aesthetic of mid-20th century film and photography as well as graphic design and magical realism. Thematically, he always gives the viewer free rein to assign their own meaning to his picture. For this reason, Loodus makes sure that the scenes he depicts are weird and unusual enough and do not allow to draw any obvious conclusions.

Holger Loodus's paintings and painting-installations play as narratives. *Three Scenarios with Eternally Falling Snow* consists of seven smaller images that are positioned so that they form three stories of three pictures each. The starting point is a frame from David Lean's film *The Passionate Friends* (1949). Due to standards of film and television, narrative models of fairy tales and general experience, the opening frame of every script is wholly unambiguous, but as a subject matter is developed and reaches its culmination, there emerges imagery that is rather more abstract as well. The narratives, however, are brought to a stop in time by the sky, a canopy of eternal snowfall generated by the light installation.

ALLEX KÜTT (1921–1991)

Kaleidoskoop / Caleidoscope
Söövitus / Etching
76 × 66 cm
1969

Allex Kütt lõpetas 1949. aastal Tallinna Riikliku Tarbekunsti Instituudi graafikuna. Pärast 1950. aastatel tehtud pigem tõsimeelseid sarju Peipsi kaluritest jõudis Hruštšovi sula ka Küti graafikasse. Allex Küttist sai üks mängulisemaid ja erinevate, sh uuenduslike ja eksperimentaalsete tehnikatega katsetavaid graafikuid, keda inspireeris nii teaduslik-tehnilise revolutsiooni utoopiad kui popkunst.

Suurel graafilisel lehel "Kaleidoskoop" kujutab Kütt tervet kaasaegset maailma 1969. aasta perspektiivist. Ta on näinud ühiskonnaelu tüüpilisena sõdureid, arste operatsioonilaua taga, spordivõistlusi, lapsi, ehitajaid tellingutel, naftapuurorne ning kosmonauti. Selline kollaažlik töö on kahtlemata uue maailmapildi väljendus, mis mõjutatud semiootikast, strukturalismist, pildi tasandilt võib näha uue visuaalse grammaatika juurutamise püüt. Kogu lehe jagamine väikesteks kildudeks meenutab filmikaadrike või pigem videostillide struktuuri. Jälgitavad on kunstniku võtted panna vaataja pilku liikuma neil kujunditel mööda silmaspeetud trajektoori, ehk tegemist on montaažiga tasapinnal. Sellises fragmentaarsuses ja mitme aegruumi kujutamises ühel väljal pole midagi uut, keskaja kunstis oli see armastatud võte, kuid siis täitis see loo fabuleerimise, suulise jutustuse funktsiooni. Suulise traditsiooni jätku sellise ülesehitusega töödes saab vaadata kui teleuudiste pildilist kujutamist. Uudised, mis konstrueerivad ühiskondliku elu müütilist identiteeti, killustavad tervikliku maailmanägemuse erinevateks elualadeks – majanduseks, spordiks, kultuuriks, välispoliitikaks jm. Teleuudistes kantakse ette igapäevaelu hierarhiseeritud vormis, kuna osa sündmusi, isikuid või teemasid on tajutavad hetkel kui teistest olulisemaid.

Allex Kütt graduated from Tallinn State Applied Art Institute in 1949 as a graphic artist. After his rather sombre 1950s series of Lake Peipus fishermen, Khrushchev's Thaw began to seep into Kütt's graphic art as well. Allex Kütt then became one of the most playful graphic artists, who experimented with different and innovative techniques and was inspired by the scientific-technical revolution as well as pop art.

In his large graphical sheet *Kaleidoskoop*, Kütt depicts the whole world of 1969 from a contemporary perspective. In his eyes; soldiers, doctors at operating tables, sporting events, children, builders on scaffolding, oil rigs and a cosmonaut typified the society of the time. This kind of a collage piece is undoubtedly an expression of a new worldview that is influenced by semiotics and structuralism – on a graphic level, there is an attempt to introduce a new visual grammar. Dividing the whole sheet into small fragments is reminiscent of film frames or rather of a structure of video stills. The artist's techniques to make the viewer's eyes move over the figures along an intended trajectory can be observed – this is montage on a flat surface. Such a fragmentary depiction of several instances of space-time on a single plane is nothing new – this was a beloved technique in medieval art, but back then it fulfilled the function of orally narrating a story. The continuation of the oral tradition in works that are structured like this could be viewed as a visual depiction of TV news. The news construct the mythical identity of societal life and fragmentise a unified worldview into different spheres of life – economy, sports, culture, foreign policy, etc. TV news present everyday life in a hierarchised form because some events, people or topics are, at a given moment, more important than others.

VAIKUS. PIMEDUS.
Kui me teame, mis oli,
kas me teame, mis tuleb?

SILENCE. DARKNESS.
If we know what was,
do we know what will come?

27.08.–09.10.2016

Kunstnikud / Artists:

Neil Beloufa (FR), Kennedy Browne (IE),
Phil Collins (GB/DE), Jaana Kokko (FI),
Holger Loodus (EE), Kristina Norman (EE),
Anna Skodenko (EE), Andres Tali (EE),
Anu Tehver (EE)

Kuraator / Curator:
Anneli Porri

Näituse kujundus / Exhibition design:
Jaana Jüris & Neeme Külm /
Valge Kuup OÜ

Näituse toimkond / Exhibition team:
Karolin Nummert, Siim Preiman,
Taaniel Raudsepp

Tekstid / Texts:
Anneli Porri

Tõlked / Translations:
Martin Rünk, Priit Silm

Graafiline disain / Graphic design:
Indrek Sirkel & Jan Tomson

Installatsioon / Installation:
Valge Kuup OÜ

Tehniline abi / Art technics:
Sue MacDiarmid, Henrik Kaljujärv,
Karel Koplimets

Publikuprogramm / Public programm:
Annely Köster, Minni Hein & Sally Studio;
Darja Nikitina

KUNSTIHOONE PUBLIKUPROGRAMM

MINEVIK, OLEVIK, TULEVIK 7–12-aastastele Kestvus 60 min

Mis on minevik? Kas viis aastat tagasi oli minevik? Aga viis minutit tagasi? Kas viie minuti pärast on juba tulevik? Galeriitunnis mängime kujutlusvõime piiridega – tekstist saab pilt ja pildist lugu. Küsimusele "mis saab edasi?" vastamiseks otsime inspiratsiooni nii teostest kui enda seest.

Üldpädevused: sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus
Läbivad teemad: ajataju, pilt ja tekst informatsiooni vahendajatena
Fookus: tuleviku ja oleviku mõiste, videokunst
Mõisted: narratiiv ehk lugu, kujutlusvõime, videokunst

TULEVIKU KANGELANE Alates 13-aastastele Kestvus 60 min

Kes on kangelane? Milliseid inimesi vajame, et meie tulevik oleks helgem? Galeriitunnis arutleme, mis on ideaal, mis utoopia ja mis on juhtunud mineviku ideoloogiatega olevikus ning kuidas neid võidakse mõista tulevikus. Püüame avada eri kunstnike visuaalset koodi ja loome rühmatööna virtuaalse kangelase sotsiaalmeedia profiili.

Üldpädevused: värtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus
Läbivad teemad: ühiskondlik ideaal, tuleviku kujutlemine ja kujutamine
Fookus: Utoopia, ühiskondlik ideaal, kangelane
Mõisted: ideaal, ideoloogia, kood, utoopia

SALLY SABAS
17. septembril
kell 14:00

Suur, karvane ja sõbralik Sally-koor võtab oma pika saba otsa näituse köige väiksemad küllastajad (4–8-aastased), et teha koos üks mänguline ringkäik ning tutvustada koos lastega nende vanematele näitust. Programm nagu hea perefilm, mis pakub vaatamisrõõmu ja avastamist suurtele ja väikestele kunstisõpradele.

Galeriitunnid toimuvad kolmapäevast reedeni, soovitatav on grupp ette registreerida aadressil publik@kunstihooone.ee, kuid võib ka kohale tulla ja kassast küsida – suure töenäosusega saab galeriitunnist osa ka ette teatamata!

(NB! Eelregistreerimiseta tundide ajavahemik on kolmapäevast reedeni 12:00–14:30, registeerimisel on valik suurem).
KUNST ON OLULINE!

IDEOLOGIA JA VÄÄRTUSED Gümnaasiumiõpilastele Kestvus 60 min

Kui vaba on kunst? Kuidas ideoloogia mõjutab kunsti mõistmist? Kuidas kujutada midagi, mis pole veel saabunud? Miks vajavad ideoloogiad oma visuaalset keelt ja kuidas on see seotud värtustega? Galeriitunnis uurime tulevikku ühiskondlikul tasandil, leiame gruupi jagatud värtused ning vaatame, kuidas võiks meie värtusi mõjutada ideoloogiline kontekstivahetus.

Üldpädevused: värtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus
Läbivad teemad: kunst ja ideoloogia, visuaalne keel, värtused
Fookus: värtused, ühiskondlikud ideaalid/ideoloogia ja nende visuaalne väljendus
Mõisted: ideoloogia, utoopia, videokunst, jagatud värtused

TULEVIK. OLEVIK. MINEVIK. Inglise keele kümblustund. Põhikooli vanem aste ja gümnaasium Kestus 60 min

Inglise keele ja kunstitud keskendub minevikule, olevikule ja ennekõike tulevikule. Keel mõjutab mõtlemist, mõtlemine keelt ja see kõik kunsti. Kui inglise keeles on tulevikuvorme külluslikult, siis eesti keeles tuleb läbi ajada olevikuga. Kuidas see mõjutab ajataju? Interaktiivses keelekümbluse tunnis õpitakse näituse oskussõnavara, uuritakse ajavorme ja peetakse inglisekeelset vestlust inspireerivas keskkonnas.

Üldpädevused: sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus
Läbivad teemad: aeg, ajataju, tulevik, olevik ja minevik kujutavas kunstis
Fookus: tulevik keeles ja kunstis
Mõisted: videokunst, ideoloogia, utoopia

JAGA OMA KOGEUST!

Jaga oma kogemust Tallinna Kunstihoone näitustest ja publikuprogrammidest ka teistega! Positiita Facebookis ja Instagramis pilte näitusest, kommentaare või küsimusi märksõnaga #vaikuspimedus.

LAUPÄEVANE RINGKÄIK laupäeviti kell 14:00 v.a 17. september

Laupäevase ringkäigu joooksul avastatakse teoste tähenduskihtide rikkalikku maailma, osalejatel on soovi korral võimalik ka ise panustada tõlgendustele paljusse.